

Hatujui

Gaja Basaj

1.23 Umetniški sestavek
DOI 10.4312/svetovi.4.1.164-166

V vročem majskem večeru se prebijamo čez polne ulice in v gručah prečkamo kaotične ceste. Na njih mrgolijo avtomobili, tovornjaki, *bodabode* in *bajaji*, ki kljub vsej zmedi uspešno navigirajo s pomočjo hupanja. Ljudje nas radovedno opazujejo in ogovarjajo. Zdi se zelo odprti. Želim jim odgovoriti, vendar ne prepoznam pomena njihove govornice, iz mešanice zvokov ne razločim niti posameznih besed. Zato se jim lahko samo zmedeno nasmiham.

Ko pridemo do tržnice, postanejo občutki še intenzivnejši. Sprehajamo se med tisočerimi pari čevljev, kavbojk, stojnicami, polnimi oblek in nakita, ločenimi z ozkimi prehodi. Naučim se prvih besed v tujem jeziku: »*No, asante sana – ne, najlepša hvala,*« ki postanejo moj ščit pred prodajalci, ki me obkrožajo na vsakem koraku. V vsej zmešnjavi mi ne uspe zares razmišljati o tem, da mi je neprijetno uporabljati svahilijske besede, da se počutim, kot da ne spadam v ta jezik. Saj je vendar očitno, da sem tujka: »*mzungu – belka*« kličejo za menoj. Odrinem te misli in se opomnim, da je poskus prilagoditve okolju, v katerem se človek nahaja, vendarle univerzalen znak spoštovanja.

Celotna izkušnja neznanega okolja bi bila zame verjetno precej drugačna, če mi ne bi ob prihodu v Dar es Salaam družbe delala prijateljica iz Slovenije, ki je tam živela že nekaj mesecev. Zame je bila mediatorka kulturnih pomenov, razložila mi je tudi pomen osnovnih fraz: »*Mambo pomeni nekaj v smislu 'kako si'. Odgovori jim s 'poa', to pomeni 'v redu.'*« Opremljena z novim znanjem sem se počutila bolj suvereno in sproščeno. Opazovala sem prizore iz vsakdanjega življenja, ženske, ki so hodile po ulicah s košarami sadja na glavi ali pa prodajale hrano na stojnicah, otroke, ki so mi veselo mahali, občasno je mimo prikorakala kakšna koza.

Večino potovanja sem preživela v Mbeyi, ki sem jo spoznavała v družbi prijatelja Lawrencea. Ker sem mu zastavljala veliko vprašanj o položaju žensk v družbi, je poklical eno izmed svojih nekdanjih učenk, ki je bila pripravljena spregovoriti o tem. Dogovorili smo se, da se z Nalo srečamo v kavarni Maua, povsem upravičeno poimenovani po cvetju, saj je v najrazličnejših barvah in oblikah krasilo teraso.

Naročili smo mangov sok in se spustili v pogovor. Nala je pripovedovala o *unyagu*, tradicionalnem obredu prehoda žensk v odraslost, njegovih sodobnih oblikah, odraščanju in odnosu moških do žensk. Njena odkritost me je presenetila in pomirila, saj me je pred pogovorom skrbelo, da bi bil moj način komunikacije, s katerim sem želela nežno pristopati k težjim vprašanjem, napačno razumljen kot vsiljiv. Vseeno se sprašujem, ali Nala o teh zadevah z enako sproščenostjo govori s svojimi vrstnicami in sorodnicami. Kaj pa z moškimi? Morda se odgovor skriva v dejstvu, da smo se pogovarjali v jeziku, ki za nikogar od nas ni materni. Je angleščina omogočala dovolj čustvene razdalje, da smo se počutili varne govoriti o intimnih temah?

Jezikovna razlika je tudi sicer pomembno vplivala na komunikacijo. Vsi Tanzanijci namreč niso večji angleščine, ki je poleg svahilija uradni jezik. Posledično sem se z večino pogovarjala v nekakšni poenostavljeni govorici: zanemarili smo glagolske čase, predloge in vsa preostala slovnična pravila, sama sem se prenehala truditi za pravilno izgovorjavo glasov. V tem načinu sporazumevanja sem začutila udobje in sproščenost, jezik je postal nekaj živega in gnetljivega.

Vsakdanje interakcije in nakupovanje niso bili zapleteni, težji so bili poskusi antropoloških raziskovanj. Sporočila, izmenjana s pomočjo spletnega prevajalnika, so bila skopa in rigidna, zato mi je na pomoč priskočil Lawrence. Ob obisku starejšega gospoda, ki me je naučil izdelati žlico iz bananinega lista, sem želela izvesti še krajši pogovor, vendar sem ugotovila, da je stvar zelo zapletena. Kako naj bom pozorna na vzdušje, občutke, način, kako je povedal stvari, torej vse tisto onkraj besed, če pa še teh nisem razumela? Lahko sem izhajala zgolj iz lastnih predpostavk, ki so bile v tem okolju morda povsem zgrešene. Lawrence je sicer tolmačil njegove besede, vendar je bil njegov prevod selektiven, informacije pa okrnjene. Vsi neuspeli poskusi in napačne interpretacije so me nekoliko frustrirale, vendar sem pri sebi vedno ponavljala besede prijatelja Jeremiaha: »*We are patience.*«

Njegove besede so mi odzvanjale v glavi tudi ob obisku šole, ko so me učitelji povabili, naj kósim z njimi. Postregli so mi *pilau*, jed iz riža in zelenjave, vendar brez pribora, saj je v Tanzaniji običajnejše prehranjevanje z rokami. Opazovala sem hitre in elegantne gibe učiteljev, ki so bili povsem drugačni od mojih nerodnih poskusov stiskanja riža v kepice s pomočjo dlani. Ti so med učitelji sprožali valove smeha. Nisem bila prepričana, kaj točno pomeni njihov smeh, vendar sem upala, da gre za topel, ne posmehljiv ton. Ponovno je šlo za kulturno razliko, ki jo je treba razumeti in prevesti skozi različne kontekste, šele takrat jo lahko v celoti razumemo.

Moje razmišljanje prekine trobljenje *bodabode*, motorja, ki je priljubljeno prevozno sredstvo in tudi vir prihodka za mnogo moških. Za tisoč tanzanijskih šilingov me odpelje k Jeremiahu, pri katerem prebivam. Potolaži me, ko prizna, da je imel tudi on težave z uporabo

pribora, ko je potoval po Evropi. Hišo, ki jo oddaja popotnikom, je opremil z mislijo na to, da bodo v njej bivali tujci. V njej sta kavč in ogromna televizija, kuhinjsko pohištvo je prelepil z nalepko, ki imitira marmor, na posestvu biva tudi psička Gina – udomačevanje psov v Tanzaniji sicer ni tako pogosto. Postane mi jasno, da Jeremiah ve veliko več o moji kulturi kot jaz o njegovi, tudi on je predstavljal presečišče dveh svetov.

Z njim sem se vedno pogovarjala v angleščini, nekoč pa me je popolnoma presenetil, ko je v svoj govor vključil slovensko frazo »*Ne vemo*«. Spomin me je odnesel na prvi dan v Tanzaniji, ko sem prijateljico iz Slovenije slišala suvereno narekovati pot vozniku v svahiliju: »*Kaka, kushoto! – Brat, zavij levo!*« Občutek je nenavaden, nekakšna mešanica tujstva in bližine – nekaj, kar sem pravzaprav čutila ves čas.